

COMUNITĂȚILE RELIGIOASE ÎN MEDIUL VIRTUAL

Țărnă Dina, doctorand,
Universitatea de Stat din Moldova

Comunitatea, în antropologie și sociologie, este un grup social în care se regăsește un înalt grad de coeziune, bazată pe valori, interese, norme și obiceiuri împărtășite mai mult sau mai puțin conștient de către membri. În acest sens, comunitatea este o populație iar în interiorul căreia, activitatea zilnică a fiecăruia se desfășoară astfel încât contactele dintre persoane să fie continue, iar membrii acesteia să depindă unul de altul. Conceptul de comunitate nu implică în mod necesar ca populația respectivă să trăiască în aceeași arie geografică; în aceste cazuri, se identifică ca un grup de persoane, pe baza intereselor lor comune. Vom trata comunitatea din viziunea lui Max Weber și anume pentru a determina tipul de relație socială: o relație este definită drept comunitate dacă tendința spre acțiune socială se bazează pe sentimentul unei apartenențe comune (afectivă sau tradițională).

Comunitatea joacă un rol important în construcția identității religioase prin impunerea unor norme, valori, semnificații, credințe, dogme religioase. Această construcție se realizează în cadrul interacțiunilor față în față dintre indivizi (prin interpretarea și evaluarea informațiilor vehiculate). Formarea identității parcurge următoarele etape: indivizii aflați în interacțiune îl compară pe individul țintă cu ei înșiși, apoi informațiile legate de această evaluare sunt vehiculate în conversațiile dintre părți, iar individul țintă ia acest feedback în considerare, comparându-se la rândul lui cu cei cu care interacționează. Aceste comparații influențează felul în care se definește persoana țintă. Individul fiind socializat își construiește identitatea parcurgând un șir de etape. Imaginea pe care a construit-o pentru el comunitatea constituie o structură psihologică care deseori îl influențează la selectarea acțiunilor sale și la stabilirea relațiilor sociale.

Folosim termenul de religie în două sensuri înrudite dar distincte. Primul se referă la instituții, oficialități religioase ca și la grupuri sociale și mișcări al căror scop este de a se exprima în problemele ce privesc religia; cel de-al doilea, cel spiritual (religia oferă modele de comportament social și individual). În ultimă accepțiune, religia are mai mult de a face cu ideea de transcendență, de sacru, limbaje și practici care organizează lumea în termeni ce reprezintă sacrul.

Folosirea valorilor religioase în cadrul comunității duce la stabilirea unor strategii prin care credincioșii tind să-și conserve identitatea ca grup sau popor, în fața unui real sau presupus atac al celor care aparent îi amenință. Uneori asemenea atitudini defensive se pot transforma în acțiuni politice ofensive care duc la alterarea mediului social, politic și chiar a celui economic.

„Organizările comunitare religioase au fost dintotdeauna organisme sociale vii, active ce au suferit transformări succesive odată cu evoluția istorică a contextului social în care s-au încadrat. Până la confruntarea cu fenomene ca globalizarea și dezvoltarea rețelei de internet, biserica s-a exprimat în principal ca o comunitate locală, manifestând caracteristicile unei comunități asociative” [apud 5, p. 18].

Dezvoltarea rețelei Internet și apariția spațiului virtual au permis comunităților religioase să pătrundă într-un mediu cu multiple posibilități, care transformă, modelează și redefiniște concepțiile tradiționale. Comunitățile virtuale religioase se impun ca un fenomen distinct, ale cărui elemente specifice îmbină experiența religioasă împărtășită cu potențialitățile și limitările mediului de desfășurare.

În viziunea lui Campbell „religia joacă încă un rol-cheie în construcția socială a spațiilor culturale” [3, p. 11], adică fenomenul comunităților virtuale religioase a fost de așteptat și benefic dezvoltării spațiului virtual în toate formele sale cunoscute până acum.

Deși nu reprezintă cea mai extinsă formă de manifestare religioasă online, comunitățile virtuale cu specific religios s-au dezvoltat și diversificat exponențial. În ultimii ani, în timp ce alte tipuri de comunități au inclus spații speciale pentru grupurile de acest tip. Între viziunea utopică a tărâmului posibilităților nelimitate și obiecțiile sceptici lor cu privire la potențialul distructiv al Internetului, utilizatorii interesați de religie și spiritualitate au reușit să delimiteze și să construiască online un spațiu destinat comunicării, informării, promovării diferitelor credințe, închinării și săvârșirii ritualuri lor religioase. Utilizarea metaforei spațiului pentru a desemna Internetul deschide oportunitatea conceptualizării acestuia ca „spațiu sacru”. Implicațiile acestei conceptualizări se referă la posibilitatea de replicare a vieții comunitare religioase. Internetul reprezintă singura locație cu adevărat nouă a identității religioase. „Granițele încetează să mai fie construite social în orice sens direct și devin în schimb constructe ale imaginației individului” [1, p. 210]. Acesta poate împrumuta, combina sau crea elemente care să conducă la o nouă identitate religioasă. Utilizatorii experți folosesc, mai frecvent decât cei începători, noțiunea de comunitate și ideea libertății discursului pentru a descrie Internetul. În consecință, pentru cei care sunt preocupați de religie, Internetul devine din ce în ce mai mult un loc în care își pot prezenta credințele și obiceiurile și în care pot construi spații sacre care au denumiri și funcții adecvate unor tradiții specifice. Această abordare metaforică a Internetului nu este lipsită de controverse. De exemplu, în 2003, călugărița Catherine Wybourne a pus bazele unei „mănăstiri online”, o comunitate digitală de călugărițe benedictine. Wybourne și surorile ei de credință nu aveau nici spațiul și nici resursele pentru a primi alte surori, vizitatori sau oameni în nevoie.

Așa că au lansat un site unde împărtășesc învățăturile spirituale prin videoclipuri, conferințe, o linie de rugăciune și un loc în care participanții pot să converseze cu ele. Prin permiterea vizitatorilor să împărtășească viața monahală fără să trebuiască să fie fizic acolo, călugărițele au îmbrățișat o comunitate cu oameni din toată lumea, care altfel nu ar fi ajuns niciodată la ele.

Tratată ca o curiozitate în cercurile high-tech, Wybourne nu este foarte cunoscută în afara comunităților catolice. Dar experiența ei este sugestivă pentru relația dintre comunicarea digitală și progresul spiritual. După părerea și experiența ei, internetul este un mijloc de promovare a educației religioase în toate felurile posibile. Internetul oferă foarte multe oportunități persoanelor laice să studieze și să învețe. Dar tocmai această accesibilitate a dus la o abordare a religiei pe care sociologii o numesc „bufet cu autoservire”. Posibilitatea de a alege învățături religioase fără referință la vreo autoritate religioasă sau norme ale unei comunități religioase, duce la un consumerism religios care nu ar fi tocmai în linie cu unele principii sau idei religioase.

Părerea Vaticanului, exprimată prin mesajul transmis de Papa Benedict cu ocazia Zilei Mondiale a Comunicării, este că rețelele sociale precum Facebook și Twitter „ajută la crearea unei noi agore, a unui spațiu public unde oamenii își pot spune ideile, opiniile, pot da informații și în care se pot crea noi tipuri de relații și comunități” [6], citează *Catholic Culture*. După spusele sale, mediul digital nu este nicicum unul pur virtual sau paralel cu viața reală, ci este parte din experiența zilnică a celor mai mulți oameni, în special tineri. În consecință, social media oferă diferite tipuri de oportunități de evanghelizare, iar creștinii trebuie să găsească modurile de a-l folosi eficient. Cu toate astea, Papa a mai atras atenția asupra stilului de participare pe rețelele de socializare, care trebuie să reflecte într-un mod creativ și plăcut credința utilizatorilor.

Dar și în mesajul său Papa atrage atenția că nu este un mediu naiv și oferă niște avertismente despre folosirea rețelelor de socializare. Relația dintre comunicare digitală și progresul spiritual are deci două fațete. Pe de o parte, darul comunicării globale, instantanee, pe multiple nivele, creează oportunități noi de angajament spiritual. Oameni de toate condițiile au acces la texte religioase, pot studia cu maeștri erudiți și pot experimenta tot felul de practici religioase în propria lor casă. Pe de altă parte sunt susceptibili să cadă în capcanele intrinseci mediului în sine, îndepărtându-se de învățăturile religioase corecte și bune, și de asemenea pot cădea pradă diferitelor tentații online.

La intersecția dintre progresul spiritual și comunicarea digitală stau mii de comentarii de Twitter, zeci de pagini pe Facebook, nenumărate site-uri, bloguri, forumuri, videoclipuri pe YouTube și în alte părți. Cu explozia de resurse online care oferă oricui calea către Adevăr, este deodată accesibilă și cunoașterea ocultului și a oportunităților de a experimenta nirvana, transcendența, înălțarea etc. Cu o paletă atât de mare de opțiuni, primul obstacol pe care comunicarea

digitală îl pune în fața progresului spiritual este selectivitatea. Cum să alegi printre alternative drumul bun? și odată ce l-ai găsit, cum să treci de toate provocările inerente mediului?

Dar, în 2005, Biserica Catolică a declarat oficial că nu pot exista sacramente online (ceea ce implicit neagă natura sacră a spațiului virtual), deși nu a respins Internetul ca spațiu de devoțiune și de comunicare pe teme religioase [4]. Totuși, fenomenul bisericilor virtuale care oferă posibilitatea participării la servicii religioase și ritualuri online este în continuă creștere și populează în mod natural lumile virtuale. Una dintre primele asemenea biserici, gândită inițial ca un experiment online cu o durată de trei luni, s-a dezvoltat. Într-o comunitate vastă care a demonstrat că tehnologia 3D „poate încerca să reproducă un spațiu sacru, dar, în ultimă instanță, relațiile dezvoltate online sunt cele care au condus experimentul mai departe” [4, p. 130]. Astfel, comunitățile virtuale religioase pot fi privite ca motorul fenomenului religios în spațiul virtual, cele care alimentează și susțin experiențe religioase de durată. Ideea Internetului ca spațiu sacru este opusă aceleia de uneltă de comunicare. Cea din urmă reprezintă anulează caracterul inovator și revoluționar al religiei online, încadrând manifestările religioase din cyberspațiu în categoria mass-mediei. De exemplu, vizitarea unui spațiu sacru pe Internet poate ajuta la întărirea angajamentului față de o anumită identitate religioasă sau poate fi o explorare, lipsită de riscuri sau blam social, a unei alte religii [2]. Mai mult chiar, descrierea Internetului ca spațiu sacru implică faptul că acesta are abilitatea de a modifica înțelegerea comună a spiritualității, în măsura în care unele practici, obiceiuri și semnificații sunt transferate în această dimensiune [3]. Unele concepte pot deveni mai incluzive pentru a face loc noilor manifestări, în timp ce unele practici din cadrul comunităților locale se pot extinde și în spațiul virtual.

Comunitățile virtuale religioase reprezintă un mediu nou, în continuă dezvoltare și restructurare, care solicită eforturi de adaptare a practicilor religioase în condițiile redefinirii identității spirituale a unei generații care își petrece o parte semnificativă a existenței în alte spații decât cele tradiționale.

Încercările de studiu sistematic al acestor organizări sociale din spațiul virtual se găsesc încă la începuturi în confruntarea cu varietatea formelor lor de manifestare dar și cu transformările continue, inerente unor organisme sociale atât de flexibile și dinamice. Pentru a rămâne conectată la actualitatea comunităților virtuale religioase și pentru a rămâne relevantă în acest spațiu, cercetarea va trebui să construiască strategii active de investigare și analiză a volumului imens de date produse într-un spațiu aflat în continuă expansiune.

Dincolo de varietatea, flexibilitatea și dinamica extremă a comunităților virtuale religioase, o serie de elemente rămân relativ constante: delimitarea conceptuală a spațiului în care se manifestă, comunicarea mai puțin fluentă dar accesibilă tuturor membrilor, mesajele voluminoase, argumentele mai mult sau

mai puțin elaborate, schimbul de resurse intelectuale, spirituale și materiale și, ca un element unificator, căutarea – mai mult sau mai puțin rațională, mai mult sau mai puțin mistică – a revelației supreme.

Bibliografie:

1. BARKER, E. We've Got to Draw the Line Somewhere: An Exploration of Boundaries that Define Locations of Religious Identity, *Social Compass*, 53(2), 2006, p. 201-213.
2. BITTAREILO, M. Spatial Metaphors describing the Internet and religious Websites: sacred Space and sacred Place, *Observatorio Journal*, 2009, p. 1-12.
3. CAMPBEIL, H. Exploring Religious Community Online: We Are One in the Network, P. Lang, New York, 2005.
4. KLUPER, R. ș.a. The Church of Fools. Virtual Ritual and Material Faith, *Online - Heidelberg Journal of Religions on the Internet*, 2008, p. 1 16-143.
5. NICULIȚĂ, Z. O tipologie a comunităților virtuale religioase de orientare creștină, În: *Revista Inovația socială*, vol. 2, nr. 1/2010 (ianuarie-iunie), p. 15-28.
6. Catholic Culture, <https://www.catholicculture.org/>

RAPORTUL SOCIETATE – STAT - ELITĂ

Luca Sergiu

„Statul este binefăcător
și amenințător.

Câteodată înseamnă „noi”,
De cele mai multe ori înseamnă ei.”
Edelman

Oricărei societăți îi este caracteristică o anumită formă de guvernare din simpla necesitate de reglementare și ghidare a activităților în comun pentru înlesnirea realizării nevoilor și necesităților indivizilor în particular și a comunității în general. În dependență de modul de stabilire a regulilor și de luare a deciziilor, societățile pot fi statale și nestatale.

Definițiile *organizaționale* „consideră statul drept un ansamblu de instituții de guvernare, de origine istorică relativ recentă. Guvernarea este un proces de stabilire a regulilor de exercitare a controlului , de ghidare și reglementare” [4,13]